

REDAȚIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia.
BRAȘOV, piața mare Nr. 30.
Scrisorile nefrancate nu
se primesc. Manuscrisurile
nu se retrimit.

INSERATE se primesc la AD-
MINISTRAȚIUNEA în Brașov și la
armăturile Birourilor anunțuri:
In Viena: M. Dukas Nachf.
Max. Augenthaler & Emerich Lesner.
Melarich Schalek. Rudolf Mosse.
A. Oppelka Nachf. Anton Oppelk.
In Budapesta: A. V. Goldber-
ger, Ekstein Bernat. In Ham-
burg: Maroy & Liebmann.

PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se-
riă armonioasă pe o coloană 6 or.
și 30 or. timbru pentru o pu-
blicare. — Publicări mai dese
după tariful și învoială.

RECLAME pe pagină a 3 a o
seriă 10 or. sau 30 banf.

GAZETA TRANSILVANIEI.

A N U I L X I I .

„GAZETA“ iese în fiecare zi.

Abonamente pentru Anstro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminică 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 franci.
Se primumeră la toate ofi-
ciile poștale din țară și din
afară și la d-nii colectori.

Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare
Târgul Inului Nr. 80, etajul
I. Pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 or.
Cu dușul în casă: Pe un an
12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei
luni 3 fl. — Un exemplar 5 or.
v. a. sau 15 banf. — Atât abo-
namentele cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 238.

Brașov, Miercuri-Joi 28 Octomvre (9 Noemvre).

1899.

„Zde“, „jelen“ și „aici“!

De un timp încôce s'a ivit mai întâiu în Austria cazul, că la adunările de controlă ale rezerviștilor, unii dintre Cehii au răspuns la apel cu cuvântul „zde“ (aici). Acesta li s'a atribuit ca o dovadă de nesubordinațiune, pentru-că limba armatei comune, fiind germană, trebuiau să răspundă cu germanul „hier“. Ei au fost pedepsiți, ceea ce a produs mult sânge rău în poporațiune, așa că s'au întâmplat și demonstrațiuni, cerând mulțimea agitată, ca respectivii să fiă eliberați din arestul, la care fură condamnați unii chiar pe timp de dece zile. Intr'o localitate din Boemia, la Gaia, demonstrația a avut efectul, că amenințată fiind autoritatea de-acolo, acesta a pus în libertate pe cel arestat.

Scim, că nu de mult s'au ivit asemenea casuri în adunările de control din Ungaria, unde mai mulți au răspuns cu „jelen“, în loc de „hier“. Contra acestora s'a procedat cu aceeași rigore pe motivul, de a se susține disciplina în armată. S'au făcut și în Ungaria demonstrațiuni, cari în Budapesta au luat dimensiuni mari, fiind îndreptate contra guvernului și a ministrului de război Krieghammer.

În camera din Pesta s'a făcut și o interpelațiune în afacerea aceasta, la care însă ministrul-președinte n'a răspuns până astăzi. Asemenea se pregătesc a se face interpelări din partea Cehilor din camera austriacă.

Ceea ce ne interesează însă pe noi deosebit este, că — după cum anunță foile unguresci — s'a întâmplat, ca la adunarea de controlă din Sebeșul săsesc și câți-va rezerviști români să răspundă la apelul nominal cu „aici“, în loc de „hier“. N'avem nici o știre specială despre aceasta, dăr amintite foii pretind, că acei rezerviști români au fost pedepsiți cu câte 48 ore arest.

Țiarul „Neue fr. Presse“, într'un număr mai nou al său, aduce un raport despre prânțul dela Curtea din 4 Noemvre a. c. Raportul, în care se cuprind și unele observări, ce le-ar fi făcut monarhul nostru către un deputat ungar, îl publicăm în întregul său mai jos. Se vede din el, că Majestatea Sa nu aprobă purtarea acelor rezerviști, cari la adunările de controlă ale armatei comune vor să se folosescă de limba lor maternă. Dăr raportorul mai pune în gura monarhului și cuvintele: că acum și naționalitățile din Ungaria, îndeosebi Românii vor să se folosescă la exemplul dat și ei de limba lor maternă și că print-o asta se introduce cestiunea naționalităților și în armată, amenințându-se unitatea ei.

Organul vienes scrie cu privire la pretenziile observării ale monarhului și un articol de fond cu tendința de a trage din acest caz nise consecențe favorabile politicii Germanilor austriaci, care tind, ca preponderanța limbei germane, ce există în armata comună, să se estindă și asupra administrației statului cu același motiv de necesitate, nu atât pentru poporul german, cât pentru armată și stat. Nu întârziă numita foia de-a accentua, că numai exemplul cehic a făcut să se întemple lucrurile, asupra cărora s'a vorbit în palatul din Buda; că după Cehii au început și rezerviștii unguri să răspundă în limba lor maternă la apelurile nominale, ăr ceea ce privește aceștia ca o datorie națională fac și rezerviștii români, croați și acum și cei poloni.

Din răspunsul, ce l'a dat deputatul Gajary monarhului, că în fața pretenziunilor, ce le ridică și celelalte naționalități, limba germană a armatei devine chiar o afacere ungară, „N. fr. Presse“ conchide, că numitul deputat vede deosebire între dreptul naționalității și valabilitatea dreptului limbei ei. Crede, așa-

zăr, că Gajary recunoște dreptul limbei germane în armata comună, și că prin urmare acest drept nu-l consideră ca pe un drept al Germanilor. „Dacă atacul asupra limbei armatei“, adaugă „N. fr. Presse“, s'ar fi un atac asupra dreptului Germanilor, atunci cu greu un Maghiar s'ar putea să obiecteze ceva, decât acest atac s'ar încerca și din partea naționalității române“.

Românii, cum vedem, jocă un rol însemnat și în pretenziile observării ale monarhului la prânțul Curții și în espunerile țiarului „N. fr. Presse“. Abia s'a întâmplat cazul cu rezerviștii români dela Sebeș și el a și fost adus la cunoștința Majestății Sale, așa că după raportul țiarului vienes, monarhul — spre a arăta, că și celelalte naționalități din Ungaria, înafară de Maghiari, pretind egala libertate pentru limba lor, după exemplul dat de cei cu „jelen“, ceea ce ar amenința unitatea armatei, — n'a citat, decât numai pe Români, cu toate că, precum scim, și la Croați s'au întâmplat asemenea casuri. ăr când un deputat ungar vră să declare limba germană în armată ca o afacere ungară, tot Românii sunt, cari servesc ca spărietore.

E clar și invederat, că în ce privește dreptul folosirii limbei materne, fiă în armată, fiă înafară de armată, acest drept nu poate să fiă sequestrat numai în favorul unei singure naționalități, ci trebuie să fiă egal pentru toate. De ce li-s'ar cuveni dăr Cehilor mai puțin drept decât Germanilor, și Românilor mai puțin, decât Maghiarilor?

Amintitul organ vienes vorbește de-o politică de naționalitate greșită în monarhia, și în acest punct are dreptate. Dacă fiă-căruia dintre popoarele monarhiei i s'ar fi respectat dreptul de limbă pe toate terenele vieții publice de stat, nu s'ar fi produs nemulțumiri atât de mari, încât să

răsuffle chiar și față cu limba oficială a armatei. Unitatea acesteia, decât este adă amenințată de cineva, aceștia nu sunt nici Cehii, nici Românii, nici Croații, orî Slovaci, ci sunt aceia, cari urmând politica lui Kossuth, nisuesc la totala separare de Austria. *Quod meminisse juvabit!*

Monarhul despre cele întemplate la adunările de controlă. Din Budapesta i-se raportează țiarului „N. Freie Presse“ cu data de 4 Noemvre următoarele:

„La prânțul curții de astăzi au fost invitați mai mulți membri ai camerei deputaților, cu cari monarhul a dus o conversațiune animată. Intre deputați se aflau contele Iuliu Andrassy, Bekszics, Hodossy, Horanszky, Gajary, G. Ugron etc. La dreapta și la stânga monarhului sedeau cardinalul Schlauch și episcopul Csaszka. Cu cei mai mulți dintre deputați Majestatea Sa a vorbit asupra viitoarelor desbateri în sinul deputațiunii cvotei și a delegațiunilor; mai ales a vorbit asupra acestei teme cu deputatul Horanszky, esprimând între altele speranța, că acele desbateri vor deurge grabnic și neted.

Cu deputatul Gajary monarhul a vorbit asupra celor petrecute în Ungaria la adunările de controlă ale rezerviștilor, făcând aluziuni la amestecul de limbi, ce s'a ivit în acele adunări. Pe când mulți rezerviști dela armata honveșilor, a cărei limbă e cea maghiară, s'au anunțat, dișe monarhul, cu germanul „hier“, deși erau îndreptățiți a se anunța în limba lor maternă maghiară, în adunările de controlă ale armatei comune, a cărei limbă e cea germană, s'a întâmplat contrarul.

Deputatul Gajary, către care s'a adresat monarhul răspuns, că anunțarea germană a honveșilor s'a făcut numai din întemplantare său din erore. În decursul conversației monarhul a mai observat, că acum și naționalitățile din Ungaria se folosesc de această cestiune și că Românii, învățând din exemplul dat, s'au anunțat și ei în adunările de controlă în limba lor maternă. Suntem deci pe calea cea mai bună de a

FOILETONUL „GAZ. TRANS“.

La mormântul lui Gojdu.

Discurs rostit de Ión I. Lăpădat.*

„Pleați genunchii voștri întâiu pe la morminte
și fărina străbună terbinte-o sărutați,
„De-a lor curagiū, virtute aduceți-vă aminte,
„Și voi patriotismul de-acolo-l învățați!“

Un filoromân.

Ilustru Public,
Domnilor Colegii!

Bătuse césul faptelor mari și decisive. Vechia metropoliă română era deja restaurată și admirabila noastră constituțiune biserică-scolară era indusă în legile fundamentale ale acestei țări.

În fața acestor memorabile schimbări, o parte însemnată a poporului român se retrage în biserică, scutul nostru de ve-

*) Precum am promis, publicăm adă discursul acesta, pentru care s'a fost făcut șgomot de către foile unguresci și cazul a fost cercetat chiar și de senatul universitar, fără a se putea dovedi nimic din învinuirile, ce s'au lansat contra oratorului.

curi, și înghenunche înaintea sfintelor altare, pentru-ca duch nou să primescă dela d-nul cel sănt. Și cu duch nou e binecuvântat, căci de aci înainte alt-cum își înțelege rostul intereselor sale, alt-cum hotărește se-și croiescă sorta și destinația în viitor. Voesce s'o rupă cu ori-ce preț cu întune recul moștenit din vremuri vrășmașe și grele, și pretutindenea lumină să se facă.

Scut află de aci înainte în templul rezidit de însă-și mâna măestră a bărbatului providențial, pus pe atunci în fruntea afacerilor noastre biserică-scolare, ăr garanță află în organismul plănuit de agera sa minte și faurit de brațele vigurose ale oător-va atleți din jurul său.

Și decât templul era fără odore și organismul fără strejeri, temelia era trainic așezată și calea ce trebuia urmată era arătată.

Atunci se începe lupta cea grea, lupta cea fără preget pentru desrobirea noastră culturală.

În acele vremuri de generală nădejde toate puterile vii ale națiunii noastre să ridicară, ca — sub stégul desfășurat — să se grupeze la o muncă comună și energică.

Și toți se ridicară. Dăr vai, mulți făcură primul pas și trebuiră să cadă sub povara săraciei.

Sărăcia locului ne ținea! Și toți sciam ce-i rău, dăr leac și tămăduire nu aflam; și toți sciam, care-i modul, dăr nime 'n lume se-l deslege nu putea.

Desnodământul însă trebuie să se facă; oésul mântuirii trebuie să sune și de astă-dată, căci șirul faptelor mari e pe departe de a fi încheiat.

Și, în ziua de 3 Februarie 1870, clopotele bisericilor din întreaga metropoliă ortodoxă română vestesc tuturoră — urbi et orbi — trecerea la cele eterne a aceleia, care nodul tăiașe, a aceleia, care timp de ani de zile plămădisse în mintea și inima sa ideia prin care porțile mântuirii în latură ni-se deschiseră, căci truda întregii sale vieți delalégan până la grăpă o închină nemului său; — vestesc urbi et orbi trecerea la cele eterne a aceleia, care duch însufflând, intrupând și espresivune dând acestei idei, după mörte se pune alătura cu cel mai mare bărbat al nemului nostru, cu marele metropolit Andrei Șaguna.

Bărbatul acesta fericit zace sub această gliă, este *Emanoil Gojdu*.

Și Gojdu lumină ni-a făcut, el mântuire ni-a dat!

Atunci ne incredințărăm, că Dumnezeu este cu noi, că crucea ni-a pus-o în mână, ca semn de biruință; și noi cruce ni-am făcut și „Dămine ajută“ ni-am diș, căci virtutea strămoșească din nou a reinviat în piepturile noastre atunci, când vădurăm, că viitorul nemului nostru a dat flori și muguri.

Națiunea are posibilitatea, ca pe cei chemați să-i cheme. Universitățile străine se umplură, ca prin farmec, de fiif și nepoții foștilor iobagi, er nemurile de altă lege curând, curând se familiarisară cu numele de Român și curvăna de învățătură a acestuia. Lângă vatra focului sacru depun stipendiișii pârğa primelor lor talente. Reîntorși la vetrele și căminele lor își fac datorința așa după cum mintea sănătoasă și inima recunoscătoare îi învêța: muncesc muncă rodnică și cu spor și „luptă lupta cea bună a credinței“, pentru-că în scurtă vreme — sunt numai trei decenii de atunci —

ultima o afacere a naționalităților, amenințând prin această unitatea armatei. — Deputatul Gajary răspunde, că într'un asemenea caz limba germană a armatei devine chiar o afacere ungară.

Mai departe s'a vorbit, că, precum s'a întâmplat deja în dieta ungară, această afacere va fi discutată și în delegațiunii. Impresiunea, ce a făcut-o vorbele monarhului, a fost, că la locul competent voesc să se păstreze între toate împrejurările dreptul limbii germane. În cercurile parlamentare se crede, ca sigur, că ministrul președinte Szell va răspunde la întrebarea deputatului Barabas relativ la această temă, și înoc în zilele procsime, probabil după încheierea dezbaterii asupra provisorului bugetar.

„Reichsrath“ul austriac a ținut alaltăieri o ședință sgomotosă. A fost vorba despre ștergerea §-lui 14. La început Cehii, Germanii, social-democrații au fost pentru ștergerea paragrafului, la urmă însă vorbitorii acestor partide au căutat să-l salveze prin explicări și propuneri întregitoare. Din partea guvernului a vorbit ministrul președinte Clary declarând, că guvernul își susține dreptul de a-și espune punctul său de vedere în comisiunea camerei, decât parlamentul ar hotărî o dezbateră mai departe a acestei chestiuni. Făcându-se votare, Cehii și Germanii și social-democrații au votat împreună pentru propunerea socialistilor de a-se desființa paragraful; astfel că majoritatea era evidentă. Președintele vădând această declarație, că fiind vorba despre schimbarea constituției, trebuie o majoritate de $\frac{2}{3}$, ordonă deci votarea nominală. Rezultatul a fost, că 161 au votat pentru, 51 contra. Asta ar fi însemnat o învingere asupra guvernului; drept aceea președintele declară, că nu s'a votat decât asupra urgenței propunerii și că în merit nu s'a decis nimic. În fine camera a primit o propunere dată în comun de partidele germane, cerând, ca paragraful să fiă trimis spre modificare la o comisiune a camerei alăsă spre acest scop.

Un consiliu comun de miniștri se va ține zilele viitoare la Budapesta. Vor lua parte membrii ambelor guverne. Prin cercurile politice din Budapesta s'a răspândit faima, că acest consiliu se va ține sub presidența monarhului. Consiliul se va ocupa cu deciziunea asupra diferitelor chestiuni, ce vor fi puse spre dezbateră delegațiilor.

Congresul pentru autonomia catolică, precum anunță „P. E.“, se va întruni pe la începutul anului viitor. În luna Decembrie a anului curent se vor face pregătirile necesare pentru congres.

Din dieta ungară.

Dezbateră asupra proiectului de indemnitate.

(Ședința dela 6 Noemvrie).

În ședința de Luni 6 Noemvrie a dietei din Pesta, s'a început dezbateră asupra proiectului de indemnitate. Din incidentul acesta trei oratori din opoziție: Ugron, Kossuth și Komjathy au supus unei aspre critice politica generală a guvernului Szell. În deosebi însă Gabriel Ugron a ținut un discurs fulminant, din care vom reda mai jos părțile esențiale.

Francisc Kossuth luă cuvântul în numele partidei independente și dela 48 și desfășură punctul său de vedere față de proiect. Făcând declarația, că partida lui va lupta cu totă ocazia în contra bazei dela 67, căci Ungaria și nația maghiară nu va fi fericită, duse el, până când nu va fi depin independentă, și ar fi o nenorocire pentru ea, decât n'ar exista o partidă, care se opună poftelor de putere ale Austriei. La fine înaintă un proiect de rezoluțiune în care cere, ca camera să nu primescă proiectul despre indemnitate.

Bela Komjathy desfășură, că guverul actual este păgubitor intereselor țării. El umilește națiunea maghiară și-i scurtază drepturile. Regimul actual e mai puțin constituțional, decât cel de pe timpul absolutismului. Tot ce se condamnă în trecut, ați se glorifică. Guvernul va arunca sarcini nouă asupra țării prin plănuita urcare a cutoei. Nația maghiară nu este respectată ați, și sunt state esterne în care statul maghiar nu e nici ați recunoscut. Armata nu e maghiară; tot ce dă putere și avere „națiunii“, este în mâni străine. Maghiarul ia bățul de pribég și emigrăză, căci statul maghiar nu-i oferă scut. Drepturile Maghiarului au fost licate la 67, și cine se mire de emigrări, când vede această țără săracă de capital? Pe timpul subjugării, Maghiarul era mai tare, căci se ținea sémă de el, ați însă el nu-i considerat, decât ca unul, căruia trebuie să-i poruncească... De fraudările, înșelătorile, furăturile ș. a. se înmulțesc an de an.... Nu votăză proiectul.

Gabriel Ugron arată mai întâi, că în primele luni ale anului s'a făcut schimbare în politica maghiară; schimbarea această însă sémăna cu procedura aceluia dibaci otelier, care lângă friptura de copan, stătută, pune capul unui fasan, sub aripă aședă ficatul fasanului, și o ofere astfel ospelui. Tote celelalte părți din friptură sunt stătute, și numai încălđite (Thaly: Friptură de uliu, nu de copan.) S'a schimbat guvernul, dăr a rămas tot cel vechiu. Schimbare nu s'a făcut, decât în modul de guvernare. A încetat violența dură, descousiderarea legilor, deriderea și batjocurirea moralității publice și proclamarea ei dela cea mai înaltă tréptă a țării până la cel din urmă primar comunal. În schimb însă avem o

noună modă: pe buzele tuturor stă „drep-tul, legea și adevărul“, care esplică multe și nu resolvă nimic....

„Programul ministrului-președinte însă... nu va duce la scop. Nu,—pentru-că națiunea această (maghiară) nu este obișnuită să asculte adevărul, realitatea serioasă. Națiunea această este ați mai decădută, mai coruptă; ea și-a uitat tot mai mult de sine însăși, și-a adormit consciința ei națională, și-a pierdut atât de mult simțul pentru scopuri mari, încât prin mijloce mici și prin schimbări de sistem bagatele, nu se pôte pune în mișcare pentru activitatea unei vieți de stat sistematice...

„Acum, când după 32 de ani națiunea stă înaintea marilor probleme, vedem, că cu aripele, cu care ar puté să se înalțe ca vulturul, bate pravul, ca o găscă în jur de sine, și de pravul ce l'ridică ea, abia se vede pe sine însăși; murdăria și gunoia este ceea ce o încunjură.... Căci ce vedem? Ungaria stă în ordinea lumii și politicesce tot așa, ca și geograficesce. De tôte părțile suntem încunjuțați de Austria și numai în două părți avem granițe deschise spre străinătate: Serbia și România.... În elul geografic, care numai pe-o mică liniă mai este liber și cu care provinciile austriace ne încunjură, formăză o poziția din care Ungaria e asediată și atacată; existența Ungariei e din ce în ce mai restrinsă în bariere tot mai strimte. Ați am ajuns acolo, încât singuraticele rase de popore ale Austriei, aparțină ele grupului slav ori german, fac pe Maghiari prietunitorii tuturor relelor, ce le bântue. Si așa, nu pentru-că suntem Maghiari, ci pentru-că suntem slugi și pentru-că li-am ajutat să mergă în sclavid, pentru-că am devenit infideli libertății, am falsificat în organismul nostru vital propriile noastre instituțiuni autonome; guvernăm și administrăm sub nume false; minciună este întreaga ființă a noastră, ér plata ne este urgisirea. Indată-ce simpatia și pornirile amicale ale poporului austriac s'au întors de cătră noi, s'a pornit o agitațiune sistematică, având planuri și scopuri depărtate și năsuind într'acolo, ca pe Ungaria s'o aducă în conflicte cât mai multe cu Serbia și România. Nimeni nu pôte să vină în conflict cu guvernul Ungariei, fiind-că un guvern al Ungariei nu există pentru străinătate.

A trebuit așa-dér să se continue o agitațiune sistematică în contra națiunii maghiare, și tot acei Români și Serbi, cari au întâmpinat cu simpatie năsuințele noastre spre libertate, ați ne sunt cei mai declarați dușmanți. Precum geograficesce suntem împreșurați de un cerc de inimiți, așa și în rețeaua sentimentelor lumii trăim tot numai între inimiți, ér amici nu avem nicăiri....

„Asta este, ce numim politica împărțirii puterilor, în care puterile se nimicesc una pe alta. Austria ni-a arătat unde duce această politică, și noi putem să

vedem unde va duce ea și în Ungaria, căci tactica ei transformă și naționalitățile Ungariei în tot atâți inimiți ai noștri... Óre înainte cu 32 de ani naționalitățile acestea au stat față de noi cu aceleași sentimente, ca ați? Activitatea noastră politică în timp de 32 de ani, a căștigat spiritile pentru noi? Și decă n'a știut să le căștige, știut'a ea să le arate o mărimă națională impunătoare și o desfășurare de putere? Căci decă n'avem pe partea noastră inimile, atunci trebuie să avem autoritatea de-a încătușa voința, ér la cas de lipsă trebuie ca forța puterii să aibă acel isvor, energia și curagiul acea aparență, care nu numai își impune respect, ci împiedecă și resculară prin faptul, că înaintea mării ei fiă-care trebuie să se închine“....

Ugron vorbi mai departe despre politica financiară, dăcând, că cercurile financiare austriace au făcut tot posibilul, ca valuta de aur să fiă înscrisă în lege, nu însă și în viață. Capitalul german domnesce mai puternic, decât odinoriă tótă puterea civilă și militară a lui Bach.

Dér nu numai pe teren material, ci și pe teren spiritual, totul ce se află în Ungaria și la Maghiari, se acomodeză sistemului german.

„Credem, că ținem pas cu civilizația germană, când crescem în țără corcitură, cari n'au eșit din educația institutelor coréspondătoare națiunii, ci sunt copii institutelor cu spirit și natură străine. Privescă ori și cine în largul țării, și va trebui să se rușineze, va trebui să și plece ochii. Viața spirituală a națiunii arde și pălpăie în candelă din ce în ce mai mică. Știința noastră, cu care atâta ne place să ne lăudăm, nu este decât o furătură clancestină și o plagiatură a literaturii străine... Vedem, că nația această nu mai citește, nu mai simte, n'are sentiment pentru literatura maghiară, ea trăsese numai din cetirea diarelor. Ce va face o națiunii, care numai din cetirea diarelor își susține lumea ei spirituală?... Ea se confundă, nu-i capabilă de probleme mai înalte, trăsese de ați pe mâne“....

Vorbi apoi despre viața socială a Maghiarilor. Privind în societatea maghiară cristorul vede, că bărbății jócă cărți, vorbesc tot felul de fécuri, își petrec. Pe Ugron nu-l mulțumesc, că domni adunându-se n'ar juca cărți, ci țes comploturii....

Br. Feilitzsch Artur (o rudă a lui Banffy): Introduceți partida poporală în Secuime:

G. Ugron. Tocmai d-tale țile spun acestea, d-le deputat! Când căpătuți pe unul cu o funcție, pe altul cu altă funcție, credeți, că ați satisfăcut marilor scopuri ale națiunii. Țără această nu pare a fi alcătuită, ca să servescă o națiune, ci pentru-ca să servescă singuraticilor, ea e fundată pe protecțiune. Nu vedeți, că în Un-

să ne desvoltăm cu o putere miraculosă în tôte direcțiunile.

Să ne desvoltăm, pentru-ca din umilință și servitute s'ajungem un popor plin de viață și energiă, pentru-ca din batjocura străinilor s'ajungem un popor respectat și respectabil, pentru-ca să ne redobândim poziția pierdută de vécuri, ca în creerii Carpaților să fim sentinela neclintită a scumpei noastre legi străbune.

Étă, ilustru public, ce rol fericit are Emanuil Gojdu întru opera deșteptării noastre culturale!

Căci geniul némului românesc a întâpărit pe fruntea acestui bărbat mare pe cetea darului celui sfânt, de-a pricepe și înțelege puterea, energia și vitalitatea poporului său. Acestă pricepere și înțelegere l'a înzestrat cu acel ochiu ager, care l'a făcut să prevadă cele viitoare cu o siguranță dată numai ómenilor aleși de Dumnezeu.

Provedința l'a înzestrat cu două mari și distinse calități: dragostea de muncă și de legea strămoșescă. Acestă dragoste l'a însuflețit în tot decursul vieții sale pământesci și l'a făcut să învingă greutăți și stavile, în fața cărora mulți alții ar fi trebuit să cadă, său să retireze.

Acestă dragoste i-a înflăcărat voința și străduința de fer și l'a îndemnat la fapte mari și la devotament pentru binele comun. Acestă dragoste i-a dat puterea aceea uimitoare, de a stat vecinic în picioare și vecinic neclintit lângă postul său, chiar și atunci, când ai noștri, neînțelegându-l, îl batjocuriau, defăimau și blăstemau. Acestă dragoste i-a dat tária cea de ánger, de nu s'a plâns niciodată, măcar că întréga sa viață a luat'o din paharul celei mai crude ingratiitudinii omenesce. În fine, această dragoste i-a dat și mulțumirea cea din urmă, care la puțin muritor e dată, ca înainte de-a se stinge, pe patul morții sale, să-și serbeze triumful învingerei vecinice, iertând și binecuvântând pe cei-ce l'au împilat.

Martir al némului nostru s'a făcut! Prin suferințele sale ni-a rescumpărat și mântuit.

Dér ați totul e răsplătit. Mulțumim va puté privi dintru înălțime, cum a îmbrăcat biserica și școla noastră cu odore prețioase, cum a înarmat poporul nostru cu o falangă de servitori credincioși și devotați. Va plânge însă, că din sudorile feței sale, — Dómne, ce-om mai fi păcătuiind — s'au mai crescut o sémă de ómeni, cari

și-au renegat și legea—fulgere și trăsnete pe creștetele capetelor lor!

Și aici mă opresc. Suntem la mormentul lui, și ar fi păcat să mai grăesc. Astăđi suntem noi de rënd, aceia, cari venit'am cu astă cunună, espresia sentimentelor noastre de gratitudine și recouscință, ca, plecând inimile noastre spre locul de vecinic popas al marelui mecenate, drept și bine să judecăm.

Domnilor colegi! „Sus inimile și sufletele noastre și tótă grija cea lumescă dela noi s'o lăpédăm“, căci acum cântăm și lăudăm memoria celui mai mare binefăcător între binefăcător. Cânta o-vom, Dómne, cu vorbe, lăuda-o-vom cu fapte, să fiă strigătul nostru cătră Domnul Dumnezeu în fapta chiamării noastre sufletesc.

Da! Lăuda-o-vom, Dómne, cu fapte! Căci numai cu fapte ne vom puté învrednici și îndreptați, ca „cu vrednicia și cu dreptate“ să putem cânta, lauda și astfel păstra vie, în vecinicia vie, memoria sa.

Cu fapte, căci să nu uităm, că până în ziua cea de judecată vom avé să ne dăm sémă despre talanții nouă încredințați, poporului nostru, și nu e sub sóre jude-

cător mai drept, decât vocea poporului, căci vox populi, vox dei.

Cu fapte, căci vom avé să stăm în fața consciinței noastre proprii, și să nu dea Dumnezeu s'ajungem să fugim de urgia propriei noastre consciințe, căci nici în pământ nu aflăm mântuire.

Fapte dér să facem, împlinindu-ne datorința, căci fiă-care ni-o înțelegem destul de bine. Muncind de dimineață până séra, din tinerețe până în bătrânețe, ne vom pătrunde tot mai mult de datorința, ce avem cătră marele nostru mecenate.

Să ne depărtăm deci de acest morment cu ougete decise spre fapte bune și folositoare spre rescumpărarea și mântuirea noastră, spre lauda și mărirea Celui dintru înălțime.

Și pentru-ca cât mai mult să ne obligăm întru împlinirea datorințelor și ougetelor noastre, în fața lumii și a lui Dumnezeu promisiune mare și solemnă să facem:

Că vom rămâne credincioși până la mórte dragostei și credinței de lege, de ném și de țără, cari atât de mult au încălđit sufletul său; — că vom transmite urmașilor noștri această credință și dragoste

garia omeni încep să nu mai învețe, de-
dorec studiul și știința și au pierdut valoarea
aici; la noi nu știința, nici capabilitatea și
nici caracterul deschis ușile și construiesc
gradele, ci protecția și cumetria, care este
după sânge, și cumetria aceasta se face în
culeșurile comploturilor și a șopotelor
ascunse...

Totul s'a schimbat în jurul Maghia-
rilor. Turcia e pusă la spate, Rusia a câș-
tigat grozav de mult, Germania a devenit
unitară, în Austria egemonia germană a
căzut. Cum s'ar putea der, ca Maghiarii
să-și lege sorta de încurcăturile din Aus-
tria? Oratorul declară, că n'are nici un
picur de încredere în guvern.

Ministr. preș. Coloman Szell răspunde
imediat lui Ugron. Oglinda, ce a făcut-o
acesta despre stările din Ungaria, este con-
cavă, ea înfățișează linia scaloiate. Ugron a
spălat Ungaria cu leșii și a incolțit toate
instituțiile ei. În lume multe s'au schimbat
dela 67 încôce, der cu toate acestea nu află
nici un motiv, care n'ar justifica pactul dela
67. Tocmai față cu marile schimbări Un-
garia are mai mare lipsă ați de raporturile cu
Austria, decât fără de acestea statul maghiar
ar fi espus la primejdii și mai mari. Acusa,
că Austria ni-s'a făcut dușmană, fiind-că
nu i-am apărut libertatea, nu privesc nici
guvernul, nici națiunea maghiară.

„Ce privesc naționalitățile, pe terenul
acesta tot mai mult se înrădăcină con-
vingerea, că în Ungaria numai o politică
e posibilă, anume aceea, care o urmă-
noi: că adevărat țera aceasta formază un corp
politic unitar, toți locuitorii și fiii ei sunt
membri egali ai acestui corp național po-
litic. Noi nu recunoștem altceva, decât cetă-
țeni, cari vorbesc diferite limbi; față cu
limba este susținută egala îndreptățire (???)
sunt însă excepțiuni, cari urmăză tocmai din
unitatea statului și din pretenziunile prac-
tice ale guvernării. Așa-der numai o poli-
tică pôte să fiă, și tot Maghiarul, — vor-
bescă ori-care limbă din țera — adevărat fă-
care cetățen al statului, trebuie să se considere
ca membru al națiunii politice maghiare. Asta
trebuie s'o pretindem și o va pretinde fi-
cine. Pe lângă aceasta însă nimeni nu e
persecutat în nisuițele sale de limbă și
cultură (???) întrucât acestea nu stau în opo-
siție cu ideea de stat maghiar.“ (!)

Ministrul președinte își introduse aceste
cuvinte prin constatarea, că nu toți fiii
corônei St. Stefan gândesc și simt așa, cum
ar trebui. Se pôte, că asemenea omeni sunt
peste Drava, dincoace și dincolo de Piatra
Craiului, asta însă nu periclităză unitatea
statului maghiar. El nu va suferi nici o
mișcare, ce s'ar îndrepta în contra sta-
tului.

Observă lui Ugron, că nu este ade-
vărat, că Maghiarii și guvernul lor fac nu-
mai ceea ce li-se poruncește din Austria.
Maghiarii se razimă pe cultura germană și

pe puterea economică germană, fiindcă ele
corespund politicii lor corecte. Asta însă
nu-i păgubitor pentru problemele sociale
maghiare. „Problema acestei țeri este, ca
față cu statele din Orient să mergă în frunte,
față cu cele din apus însă să nu rămână
îndărât.“

La fine polemiză cu Komjathy și cu
Kossuth, și dise, că prin aceea, că nu se
introduce tariful vamal autonom ungar, nu
se calcă legea. Cu privire la cuotă nu se
pôte pronunța, deoarece il opresce legea.
Rôgă camera să primescă proiectul.

Discuția s'a continuat și erl.

Răsboiul din Africa sudică.

Scirea comunicată din Amsterdam și
Pretoria, că generalul White cu 9000 de
omeni a capitulat, se desminte. Cu toate
acestea sôrtea armatei lui White și a ora-
șului Ladysmith inspiră mari îngrijiri la
Londra.

În 3 Noevmre n. s'atrimis din Ladys-
mith o trupă de călăreți, infanteria și arti-
leria de câmp, sub conducerea colonelului
French asupra taberei Burilor delângă Bes-
ters-Hill. Tabăra Burilor era însemnată. En-
glesii au deschis focul contra inamicului,
trimițând asupra lor ghiulelele din 42 de
tunuri, cari făceau mari pustiiri. Focul tu-
nurilor englese a fost urmat de-un atac al
cavaleriei, zăpăcind pe Buri și silindu-i să
se retragă, lăsând pe câmpul luptei mulți
morți și răniți.

Scirea despre această victorie n'a pro-
dus însă la Londra nici o însuflețire: nici
un diar nu o sărbătorește, ba unele din ele
esprimă dorința, ca White să înceteze odată
cu astfel de erupțiuni zadarnice, cari costă
prea mari jertfe.

Comunicația telegrafică e încă tot în-
treruptă. Englesii suplinesc serviciul tele-
grafic prin porumbei, ce-i trimit din Ladys-
mith la Durban.

Intr'aceea se vestesc, că garnisóna
englesă din Colenso a evacuat orașul și s'a
retras Joi, ducând cu sine munițiile și sa-
trele. „Standard“ primesc din Capstadt
scirea, că Buri au ocupat Miercuri dimi-
năța podul Narval, care trece linia ferată
Bloemfontein peste riul Oranje. Buri au
tăiat îndată sîrma telegrafică dintre pod și
Kolesberg. Buri au ocupat Marți și Ko-
lesberg.

Reintorcându-ne érași la Ladysmith
trebuie să spunem, că Buri au continuat
neîntrerupt bombardarea lui. În cercurile
agenției transvaaliene din Bruxella se crede,
că asupra Ladysmith-ului au căzut deja
sortii. Aceasta o știe bine și oficiul de es-
terne din Londra, însă retace adevărul, și
tocmai această retăcere e semnificativă.

SCIRILE DILEL.

— 27 Octevmre v.

Sinodul vicariatului Făgăraș s'a
ținut în 31 Octevmre. După cum aflăm, si-
nodul a fost cercetat aproape de toți preo-
ții, participând din fiă-care comună și câte
doi mireni. Ca delegați pentru sinodul ar-
chidiecean au fost aleși: din protopopiatul
Veneției inferioare d-l notar tractual Maxi-
milian Recean, preot în Vaida-Recea, ér
pentru protopopiatul Voilei d-l Alesandru
Șerban, preot în Voila. Pe lângă alte
multe chestiuni privitoare la afacerile interne
ale vicariatului, sinodul, în ceea ce pri-
vesc importanța chestiune a autonomiei și a
salarisării preoților, neabătându-se întru ni-
mic dela conclusele remonstrative ale si-
nodului de primăvară, a insistat mai vir-
tos asupra cererii de a se convoca sinod
provincial și întru cât se va putea mizt, dă-
ndu-se delegaților ordinul de-a reprezenta
vicariatul în acest sens.

Maghiarisarea ca „mijloc de a îm-
piedeca emigrările“! Episcopul Ivanko-
vics Istvan din Roznyo a ținut să se facă
nemuritor în analele istoriei reneegatismului
printr'o trufașă circulară adresată preoților
săi. În circulară, stătosul episcop dice, că
„singura“ cauză a emigrărilor la America
este a se căuta în împrejurarea, că poporul
slovac nu știe unguresce, și din cauza asta nu

pôte suporta concurența nici cu munca,
nici cu industria de casă. Spre a schimba,
veți Dómne, această stare de lucruri, „în-
țeleptul“ Ivankovics a ordonat a se pro-
pune în toate școlile din diecesă limba ma-
ghiară în modul cel mai conșciențios și,
în legătură cu acesta, a impus preoților, ca
în fiă-care parochiă să înființeze reuniuni
unguresci de cântări și de lectură, cu un cu-
vânt: să facă tot posibilul pentru a împie-
deca — emigrările! Să nu ne mirăm de
această prostia, căci un maghiaron, ce nu-i
în stare să facă! Să compătîmim însă pe
nenorocii Slovaci, cărora episcopul lor în
loc de miere, le dă venin.

Dela curtea română. Cetim în „Tim-
pul“: Scirile ce primim din Sinaia ne arată,
că M. S. Regina, care se află bolnavă, este
mult mai bine acum. Majestatea Sa urmăză
un lung tratament și este posibil, ca ierna
vițore să o petrecă în străinătate, în inte-
resul sănătăței. Convalescența A. S. R.
principelui Carol merge foarte bine. Este
posibil, ca și principele Carol să petrecă
éna în străinătate.

Moștenitorul de tron în Ecica.
Moștenitorul de tron Francisc Ferdinand se
află în Ecica, comună românească din To-
rotal. Acolo e óspele contelui Harnocourt,
cari a aranjat o mare vânătoare. În timp
de rei zile moștenitorul a pușcat 25 de
vulfi. El și-a amănat petrecerea în Ecica
pân mâne.

Intrigi în contra noiei Reuniuni
economice dela Orăștia. Abia s'a consti-
tuit noua reuniune economică a fraților
noși dela Orăștia, și șovinistii unguri au
și început cu intrigele contra ei. Spionii
dela Orăștia, susținuți pôte din „fondul de
dispoziție“, s'au grăbit să telegrafeze ga-
zeter unguresci din Budapesta, că „Va-
lahii dela Orăștia au pornit o nouă ac-
țiune pentru „paralisarea liberei dezvoltări
a raporturilor economice unguresci“. Au
intemiat banca „Ardeleana“, ér acum au
înființat reuniunea economică „pentru pa-
ralizarea avantajilor economice ale Ma-
gharilor“. Așa dice „Egyetértés“, adău-
gân că „după semnele, ce se arată“, Ro-
mân își vor și ajunge scopul.

Dela „România jună“ din Viena
prim pentru publicare următoarele șire:
„Té acele dómne, domnișóre, precum și
dout, cari au primit din partea societății
„România jună“ cu ocaziunea aranjării
petreceri din 4 Martie a. e. liste, cu ru-
gă să binevoască a colecta în favorul
alunelui societății, sunt rugați pe această
ca a-le retrimite în timpul cel mai scurt,
fiăle cu ori ce rezultat, la adresa: „Ro-
mânia jună“ Viena (IX/2 Lazarethgasse
26 pentru a pute încheia definitiv socote-
lilacelei petreceri. Din ședința comitetu-
lu — Viena 2 Nov. n. 1899: Ales. Ma-
ri Sturza, președinte, tech. Gavril Barbu,
seetar.

Sântire de biserică. Primim urmă-
tor: Invitare la sântirea bisericei gr.
cauou-edificate din Ambriciu (tract. Re-
teagui), care se va săvârși la 12 Nov. n.
o Ipă săvârșirea sântirei, banchet. Sêra
la ôre petrecere cu joc. Intrarea la pe-
trece de persoană 80 cr., în familia până
la membrii 1 fl 50 cr. Suprasolvirile se
vorhita pe cale diaristică. Senatul bise-
rici.

Preoțimea catolică și presa ji-
dovă. Dilele trecute și-a ținut districtul
propose al Comaromului adunarea sa
demnă. Cu ocazia acesta s'a primit pro-
punea, ca preoțimea districtului să scotă
de teritoriul acestuia presa jidovită franc-
mă și să introducă exclusiv diare ca-
to.

Deschiderea gimnasiului superior
edie din Alba-Iulia s'a făcut Dum-
ne cu mare solemnitate. Actul sântirei
nai edificiu s'a săvârșit cu mare pompă.

Recolta vinurilor la noi. Marile
șanțe, cu cari se nutreau cultivatorii de
vlu în acest stat încă prin Iunie a. e., au
fepulberate de marea desamăgire, ce
iașins, după-ce au vățut rezultatul re-

coltei. Puține locuri au fost, unde culesul
viilor să fi dat råde în toate privințele mul-
țumitoare. Din contră, s'a putut constata, că
anul acesta s'a produs mai puțin vin ca
anul trecut. Diferența pôte să fiă de
15—20%, ba în unele locuri și mai mare.
Adevărat, că au fost ținuturi mai mici,
unde viile au produs bine, der în general
recolta a fost mai slabă ca cea din anul
trecut. Pe lângă alte calamități, de cari au
fost bătuite viile, a mai urmat și timpul
rece și ploios când s'a făcut culesul, pre-
cum și înghețul prea timpuriu, ce a urmat
în o mare parte a țerei și care a făcut să
sufere și calitatea mustului.

Portofoliu pierdut. Astăzi, Miercuri,
înainte de amăzi s'a pierdut în centrul ora-
șului nostru un portofoliu, conținând o
sumă mai mare de bani, apoi diferite har-
tii și însemnări private. Afătorul cinstit,
care il va preda la administrația fôiei nôs-
tre, eventual la poliția, va primi o bună
recompensă.

„Reuniunea economică dela Orăștia“.

— Noevmre 1899.

Reuniunea economică a Românilor
orăștieni s'a constituit Sâmbăta trecută în
urma convocării făcute de inițiatorul ace-
stei reuniuni, d-l Dr. Ioan Mihu. Înființarea
noiei reuniuni a fost întâmpinată cu însu-
flețire generală din partea Românilor, așa,
că la adunarea de constituire se întruniră
toți, măcară și aici se observa până aci
un fel de divisiune în partide. Să sperăm
însă, că în vederea salutării lucrării, ce se
inițiază prin această reuniune pentru binele
poporului, ne vom vedé întotdeauna strius
uniți în lupta pentru înflorirea reuniunii
nôstre.

Comitetul s'a ales astfel, că în el sunt
reprezentate toate elementele, ceea ce ne
întăresce speranța, că s'a făcut începutul
unei trainice porniri spre bine. S'au produs,
ce-i drept, și ôre-cari animosități, der sper-
răm, că ele nu vor împede lucarea
însași, spre țintele frumoșe, pe cari iniția-
torii reuniunii le-au avut în vedere. Etă
lista alesului comitet:

Președinte Dr. Ioan Mihu; vice-preș.:
V. Domșa și A. Barcian; secretar: Ioan
Moța; cassar P. Belei; econom C. Bicu.

În comitet s'au ales: Ioan Mihai, Ni-
colau Vlad, Daniil David, Dr. A. Mun-
tean, Ioan Lazarou, Dr. S. Moldovan, Du-
mitru Rob și A. Boca, din Orăștia, ér din
jur: N. Andrei (Căstău), I. Fleșeriu (Ro-
mcs), Ios. Indrieș (Băoainț) și N. Mihăilă
(Vinerea).

Comunele din jur s'au reprezentat
prin inteligenții lor, în număr frumuseș.

Incurând comitetul va lansa un apel
cătră public.

X.

ULTIME SCIRI.

Viena, 7 Noevmre. În Boemia
și Moravia au fost turburări mari,
mai ales în Kostel, Norici, Hradissch,
Bolehast, Wlassin, Humpeletz, Par-
dubitz. Toți școlarii dela școla me-
diă din Laibach, cari s'au înscris la
cursul limbei rusesci, au fost forțați
să părăsescă cursul.

Praga, 7 Noevmre. „Narodni
Listy“ publică o telegramă din Pe-
tersburg după care redactorii foilor
din capitala rusescă au fost chemați
la ministeriul de esterne, unde li-s'a
comunicat, că guvernul austriac s'a
plâns asupra modului în care presa
rusescă discută chestiunea boemă și
îndreptăză atacuri în contra Austriei.
În urma acesta guvernul rusesc a
provocat pe redactorii diarelor să nu
se mai dedea la ast-fel de atacuri.
Redactorii au declarat, că n'au
atacat Austria, ci i-au dat numai
sfaturi binevoitoare, deoarece e fi-
resc, ca presa rusescă să simpati-
zeze cu Cehii.

Londra, 8 Noevmre. Foile pu-
blice sciri foarte puțin verosimile
despre o victorie a Englesilor la La-
dysmith. Buri să fi pierdut 800 de
omeni în morți și răniți, ér 2000
dintre ei cădură în captivitate

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.
Redactor responsabil: Gregoriu Maror.

onom.

i nara

